

MILITKA

„Kánaáni nyelven” kívül és belül

Két református imaközösség
nyelvhasználatának vizsgálata

2015.01.06.

Tartalomjegyzék

Bevezetés.....	3
A gyakorlat közösségének modellje.....	4
A fogalom.....	4
Tagság a gyakorlóközösségekben	5
A gyakorlat közössége és más modellek.....	6
A vallás és a nyelvhasználat kapcsolata	9
A „kánaáni nyelv”	11
A vizsgált közösségek	12
A főtí imaközösség.....	13
A közösség története	13
A házi istentisztelet menete.....	13
A közösség tagjai	14
A budapesti ifi	16
Az ifiálkaalom menete	17
A közösség tagjai	18
A közösségek nyelvhasználatára	19
Igehirdetés	19
Beszélgetés	21
Imádkozás.....	23
A szeretetvendégség és a kötetlen beszélgetés.....	25
Az interjú.....	26
Összefoglalás.....	28
Bibliográfia.....	30

Bevezetés

A vallásos emberek nyelvhasználatával eddig, ahogy azt lentebb részletesebben tárgyalom, viszonylag kevés tudományos munka született; foglalkozik vele a teológia (például a prédikációk nyelvével kapcsolatban), vannak csoportnyelvi megközelítései (például KISS JENŐ Társadalom és nyelvhasználat című könyve), elemzik a vallásnak a nyelvre gyakorolt hatását sok szempontból (például az OMONIYI ÉS FISHMAN által szerkesztett 2006-os *Explorations of the sociology of language and religion* című tanulmánykötetben több munka is). Ezekhez képest a gyakorlóközösség modelljével dolgozó megközelitésem abban hoz újat, hogy nem felekezetek vagy nagy közösségek, hanem kis közösségek nyelvhasználatára fókuszál.

Dolgozatomban két református közösség nyelvhasználatát vizsgálom és hasonlítom össze. Az egyik egy középkorúakból és idősekből álló közösség, a másik pedig egy ifjúsági közösség, röviden ifi. Vizsgálatomhoz a gyakorlóközösségek modelljét használtam, tehát a két közösségre gyakorlóközösségekként tekintek.

A gyakorlat közösségének modellje a közösségek gyakorlatait vizsgálja, ezek egyike a nyelvhasználat is. Mivel a két közösség gyakorlatai azonosak, ezért (noha nagyobb különbségek is vannak a két közösség közt, például az átlagéletkor) összehasonlításuknak van alapja.

Kutatásom elején a hipotézisem az volt, hogy a két közösség nyelvhasználatában lesznek különbségek, de nem markánsak; a nyelvhasználatukra inkább a formális regiszterhez tartozó nyelvi elemek, illetve vallásos lexika lesz jellemző. Azonban az első alkalmak után látszott, hogy ez a hipotézis nem fog bebizonyosodni: a két közösség nyelvhasználatára élesen különbözik. Ekkor új hipotéziseim születtek: a két közösség közti nyelvhasználati különbségek az úgynevezett „kánaáni nyelv”, egy sajátos, keresztény vallásokhoz köthető stílus használatának mértékéből erednek elsősorban, ez pedig párhuzamba állítható a közösség nyitottságával, valamint azzal, hogyan gondolkodnak az általuk nem hívőnek tartott emberekről illetve a velük való viszonyról.

A dolgozatomban először a gyakorlat közösségének modelljét tárgyalom, majd a vallás és a nyelvhasználat kapcsolatát illetve a „kánaáni nyelvet”; ezek után a két közösség nyelvhasználatát elemzem szövegrészletek alapján.

A gyakorlat közösségének modellje

A fogalom

A gyakorlat közössége (vagy más fordításban gyakorlóközösség, gyakorlati közösség; angolul community of practice) egy olyan modell, mely a beszélőközösség modelljének alternatívájaként használható közösségek nyelvének vizsgálatára.

A gyakorlóközösségek fogalmát LAVE és WENGER alkotta meg, a tanulás szociális elméletének alapjaként. Úgy találták, hogy a hagyományos iskolai környezet nem optimális a diákoknak: egyrészt mert egy művi környezetben, az osztályteremben, megszokott háttérükből kiszakítva tanulnak, másrészt mert először az elméletet kell elsajátítaniuk, a gyakorlat csak ezután következhet. LAVE és WENGER szerint a tanulás az élet elkerülhetetlen, természetes velejárója, a gyakorlat közössége pedig egy eszköz, amellyel meg lehet magyarázni ezt a folyamatot, amely nagyban hasonlít a tanoncsághoz. Azonban a tanulás elején az egyén részvétele a folyamatban csak részleges lenne – ezt nevezik legitim perifériás részvételnek – így ugyanis nem lenne a tanulókon túl sok nyomás (HOLMES–MEYERHOFF 1999:174). A tanulás a tagság kapcsán is fontos, erre még később visszatérek. A gyakorlati közösségek modelljét a szociolingvisztikába ECKERT és MCCONNEL-GINET vezette be 1992-ben, elsősorban a nyelv és a társadalmi nem vizsgálatára használják (HOLMES – MEYERHOFF 1999: 174).

A gyakorlat közösségének fogalmát ETIENNE WENGER így fogalmazza meg: „Olyan emberek csoportja, akik megosztanak egy érdeklődést, vagy szenvedélyt éreznek valami olyan iránt, amit csinálnak, és miközben rendszeresen találkoznak, megtanulják, hogyan lehet ezt a dolgot még jobban csinálni.” (WENGER: Communities of practice. A brief introduction. <http://wenger-trayner.com/theory/> letöltés: 2014. 12. 28. Saját fordításom – H.S.) WENGER kiemel három jellemzőt, amelyek egy közösséget gyakorlati közösséggé tesznek. Első a közös érdeklődés háttere, tárgyköre, ami a közösség identitását meghatározza. Második a csoport: a tagok egy közösséget alkotnak, összekapcsolódnak a közös tevékenységekben, beszélgetésekben, segítik egymást, információkat osztanak meg egymással. Harmadik a gyakorlat: a tagok együtt gyakorolnak, egy közös készlet-repertoárt fejlesztenek ki: élményeket, történeteket, eszközöket, probléma-megoldási módokat. A gyakorlati közösségek tagjai különféle gyakorlatokat fejlesztenek ki egymás között. WENGER szerint ilyen a problémamegoldás, az információ- és tapasztalatkeresés és –megosztás, az előnyök, nyereségek újrahasznosítása, a kooperáció, a fejlesztések megbeszélése, a projektek dokumentációja, látogatások, a tudás és a hiányosságok feltérképezése. A gyakorlati

közösségek nem egyformák: vannak nagyok, kisebbek, vannak, amelyek online léteznek, és vannak olyanok, amelyek tagjai személyesen találkoznak, vannak formális gyakorlóközösségek, amelyekkel a tagok és a kívülállók is számolnak, és pénzalap segíti a fennmaradását; vannak láthatatlan közösségek, melyek léte esetleg a tagokban sem tudatosult (WENGER: Communities of practice. A brief introduction. <http://wenger-trayner.com/theory/> letöltés 2014. 12. 28.). Ugyanő 1998-ban, Communities of practice című munkájában a következő három kritériumot adja meg: közös elfoglaltság, közös, megbeszélte vállalkozás, közös repertoár. A közös elfoglaltság a rendszeres interakciót takarja, ez teszi lehetővé, hogy éljen a közösség. A közös vállalkozás több mint cél, egy megbeszélte, közös vállalkozás, magában foglalja a közös felelősséget is. A közös repertoár a közös vállalkozásból eredő tevékenységekből jön létre, az egymással megosztott források készlete. Ezek nyelvi forrásokat is jelentenek, például speciális terminológiát, nyelvi rutint, de vannak más típusú források is, úgy, mint képek, ételek, étkezések, gesztusok – ezek mind részei a közösség gyakorlatainak (WENGER 1998; idézi HOLMES-MEYERHOFF 1999: 175 - 176).

PENELOPE ECKERT és SALLY MCCONNELL-GINET így fogalmazza meg a gyakorlat közösségének fogalmát (az idézetet a saját fordításomban adom meg): „Olyan emberek csoportosulása, akiket egy közös elfoglaltságban való részvétel hoz össze. A közös törekvés során tevékenységi módok, beszédmódok, hitek, értékek, hatalmi viszonyok – röviden gyakorlatok merülnek föl. Mint társadalmi konstrukció, a gyakorlat közössége különbözik a hagyományos közösségtől, elsősorban azért, mert egyidejűleg határozódik meg a tagok és azon gyakorlatok alapján, amelyeket a tagok alkalmaznak” (ECKERT – MCCONNELL-GINET 1992:464 idézi HOLMES - MEYERHOFF 1994:174).

Tagság a gyakorlóközösségekben

A tagság problematikájáról DAVIES (2004) írt összefoglaló cikket. A gyakorlat-elmélet szerint a tagság társadalmi gyakorlatokon keresztül alakul ki és marad fenn. A tanulásnak fontos szerepe van a tagság kialakulásában, hiszen a tagságot a gyakorlatokban való részvételtől függ, a gyakorlatokat pedig meg kell tanulni. A gyakorlati közösségben mint tanulás-elméleti konstrukcióban ezért fontos a törvényes perifériás részvétel: a gyakorlóközösségekben a tanulók először nem vesznek részt minden gyakorlatban, vagy nem teljes mértékben vesznek részt a gyakorlatban, tehát a közösség periferiáján állnak, annak érdekében, hogy nyugodt tanulási környezetben tanulhassanak.

WENGER háromféle tagság-típust különít el: teljes, periférikus és marginális tagságot. A teljes tag belső pályán mozog, tagságát a közösség gyakorlataiban való részvétellel tartja fenn. A periférikus tag nem vesz részt minden gyakorlatban, ezt tekinthetjük alkalomnak a tanulásra. A perifériális pályán mozgó tagból válhat teljes tag, vagy maradhat továbbra a periférián. A marginális tagok ugyanígy nem vesznek részt teljesen a gyakorlatokban, viszont WENGER úgy tekinti, hogy ez a nem-részvételük elhatárolja őket a közösségtől, számukra nem adott a lehetőség, hogy teljes tagok legyenek: vagy marginális tagok maradnak továbbra is, vagy a közösségen kívülre kerülnek. Mindazonáltal a periférikus és marginális tagok közti különbségtétel DAVIES szerint problematikus, és sem LAVE, sem WENGER nem magyarázza meg tisztán. Szerinte itt arról van szó valójában, hogy egy gyakorlati közösségben hiába vesz részt két ember ugyanazokban a gyakorlatokban, egyikük marginalizálódik, míg a másikuk nem, ez pedig azt feltételezi, hogy van valaki a gyakorlóközösségekben, aki eldönti ezt a kérdést. WENGER szerint új gyakorlatokat egy gyakorlati közösségbe a brokerek (ügynökök) hoznak be. Az ügynökök nem teljes tagok, de nem is állnak a közösségen kívül, ezt a két lehetőséget el kell kerülniük, ha fenn akarják tartani a státuszukat, egyszerre tagok és nem, „elég távolságot kell tartaniuk ahhoz, hogy új perspektívát tudjanak hozni a közösségbe, de elég legitimációval kell rendelkezniük ahhoz, hogy meghallgassák őket” (DAVIES 2004:9). DAVIES szerint a tagság nem csak a gyakorlattól, a gyakorlatokban való részvételtől függ, ahogy azt WENGER és LAVE leírta, hanem attól is, hogy a státussal rendelkezők elfogadják-e a tagok, vagy a belépni akaró egyént. Az, hogy vannak bizonyos határok, amelyeket át kell lépni ahhoz, hogy valaki a közösség tagja legyen, azt feltételezi, hogy van egyfajta kapunyitási folyamat is a gyakorlati közösségekben. Ahhoz, hogy ez a folyamat működjön, kell egy mechanizmus, amellyel a gyakorlati közösség határai és belső struktúrája kontrollálva van. DAVIES szerint a gyakorlati közösségeken belül hierarchia van, a marginalitás és a legitim periférikus részvétel fogalma is ezt implikálja. (DAVIES 2004)

A gyakorlat közössége és más modellek

A gyakorlat közösségét összevethetjük közösségek leírására kialakított más modellekkel, így még tisztábban láthatjuk jellemzőit, előnyeit.

A gyakorlóközösségekkel leggyakrabban ütköztetett modell a labovi beszélőközösség modellje. Ez egy alapmodell a szociolingvisztikában, ennek ellenére nincs egy, sokak által elfogadott és idézett definíciója, írja HOLMES és MEYERHOFF. Ők LABOV-tól idézik a következő meghatározást: „beszélők egy csoportja, akik közös normakészleten osztoznak,

ezeket a normákat értéktulajdonító viselkedéssel szemlélik, a variációk elvont mintáinak egységessége által” (LABOV 1972:121, idézi HOLMES – MEYERHOFF: 1999, 178; saját fordításom – H.S.).

MARY BUCHOLTZ bírálja a beszédközösség modelljét, és úgy találja, nem minden esetben megfelelő modell a közösségek nyelvének leírására, különösen a nyelv és a társadalmi nem összefüggéseit vizsgáló kutatók számára nehéz az alkalmazása, a gyakorlati közösség modellje viszont megfelelő keretet nyújt erre a célra. Ennek okait hat pontban foglalja össze:

1. A beszélőközösség modellje a nyelvet állítja az elemzés központjába, a gyakorlati közösség modellje pedig a közösség gyakorlatait, ezek egyike a nyelvhasználat.
2. A beszélőközösség modellje a konszenzust tekinti a közösség szervezőerejének, a gyakorlati közösségek modellje pedig a konfliktust.
3. A beszélőközösség modellje a közösség központi tagjait vizsgálja szívesebben, így a periférikus tagok kimaradhatnak az elemzésből, ezzel szemben a gyakorlóközösségek modellje a közösség minden tagját vizsgálja.
4. A beszélőközösség modellje a csoportra, a gyakorlóközösségek modellje viszont az egyénre összpontosít.
5. A beszélőközösség modellje az identitást statikusnak, állandónak tekinti, míg a gyakorlati közösségek modelljében az identitás dinamikus, és a gyakorlatokban konstruálódik. BUCHOLTZ szerint az identitás pozitív és negatív identitásgyakorlatokban mutatkozik meg; a pozitív identitásgyakorlattal az egyén azt mutatja meg, hogy milyennek érzi magát, míg a negatív identitásgyakorlattal azt mutatja meg, mi az, ami nem ő.
6. A beszélőközösség modellje a kutatók értelmezéseit veszi figyelembe inkább, míg a gyakorlati közösség modellje fontosabbnak tartja a közösség tagjainak értelmezését a saját gyakorlataikról. (BUCHOLTZ 2001: 195 – 198)

Saját kutatásomhoz azért alkalmasabb a gyakorlóközösség modellje a beszélőközösségénél, mert a beszélőközösség modellje felekezeti szempontból beszélne a vallás és a nyelv kapcsolatáról, tehát református nyelvhasználatról beszélne (amelyet a budapesti ifiközösség talán nem is reprezentálna elég jól ahhoz, hogy a vizsgálat tárgya legyen),

BUCHOLTZ és HALL később kidolgoztak egy új identitáskonceptiót, amelynek kiindulópontja az, hogy az ember személyisége, identitása személyek között, viszonyokon keresztül konstruálódik meg. Ezért az identitás helyett helytállóbbnak tartják az interszubjektív elnevezést illetve fogalmat. Az interszubjektív a társadalmi folyamatokban valósul meg, melyeknek az egyén egyszerre ágense és páciense. Az interszubjektívnek három, bipoláris

taktikáját írják le, ezek „összedolgoznak” az identitás megalkotásában. (BUCHOLTZ – HALL 2004:493 – 494; 505) E három taktika: adekváció – distinkció; hitelesítés – denaturalizáció; jóváhagyás – illegitimáció. Az első azokat a folyamatokat takarja, „amelyek által az egyének konstruálódnak a társadalmi egységen és különbözőségein belül” (BUCHOLTZ – HALL 2004:494); a második az igaz, őszinte identitás és a nem igaz, színlelt identitás megteremtésének a taktikája; a harmadik a hatalomviszonyokra utal (BUCHOLTZ – HALL 2004: 494 – 503).

PENELOPE ECKERT szerint a gyakorló- és beszédközösség modellje közti fő különbség abból áll, hogy más magyarázó kontextusba helyezik a nyelvi különbözőséget: a beszélőközösség modellje „a nyelvi heterogenitást úgy tekinti, mint ami egy földrajzilag meghatározott populáción alapul, valamint széles és alapvető társadalmi kategóriák alapján strukturálódik, például osztály, nem, kor, faj, etnikum”; a gyakorlóközösség modellje pedig összeköti ezeket az általános mintákat a beszélők által az adott szituációban megalkotott jelentéssel, és a nyelvhasználatot etnografikusan közelíti meg (ECKERT 2006:2).

DAVIES a gyakorlóközösségeket a beszélőközösségekkel és a társadalmi hálózat modelljével veti össze, és a fő különbségnek az előbbi és a két utóbbi modell között azt találja, hogy a gyakorlóközösségeket nem csak a tagok által használt nyelvi kód határozza meg.

HOLMES és MEYERHOFF hat szempont alapján hasonlítják össze a gyakorlati közösségeket, és a beszédközösségeket.

1. A beszédközösséget a közös normák és az ezekhez kapcsolt értékek kötik össze, a gyakorlóközösségeket a gyakorlatok.
2. A beszélőközösségekben a tagság kívülről, a gyakorlóközösségekben a tagság belülről definiálódik.
3. A beszédközösség modellje nem ad számot a csoport és az egyén identitásának kapcsolatáról, a gyakorlati közösségek modellje viszont az egyéni és csoportos identitások között aktívan konstruálódott függőség áll fenn.
4. A beszédközösségek nem teleologikusak, a gyakorlati közösségeknek közös célja van.
5. A beszédközösség modellje nem ad számot a közösség határaitól, míg a gyakorlati közösség modellje számol a közösség határaival.
6. A beszédközösség tagjainak fő tevékenysége a normák megszerzése, a gyakorlati közösségek tagjaié pedig a tanulás szociális folyamata.

HOLMES és MEYERHOFF a beszélőközösségen kívül az etnográfiai modellel, a társadalmi identitás elméletével és a szociális hálózat modelljével is összevetették a gyakorlóközösségeket. A társadalmi identitás elméletét HENRI TAJFEL dolgozta ki. E teória

szerint az egyén társadalmi viselkedése kapcsolat egy bizonyos csoportidentitáshoz, valamint értelmezése az egyén belső csoportjának és a külső csoportok kapcsolatának. A közösséget a közös identifikáció tartja össze (HOLMES–MEYERHOFF 1999: 177 – 178). A szociális hálózat modellje és a gyakorlati közösségek modellje közt több párhuzamot is találunk. Például a két modell hasonlóan kezeli a tagságot: megkülönböztetnek központi és perifériális tagokat: a társadalmi hálózat elmélete az egyén hálózaton belüli kötelékeire és a hálózat sűrűségére fókuszál, ez a szerzők szerint paralel azzal, hogy a gyakorlati közösség modelljében a tagság egy tanulási folyamat nyomán jön létre. Fontos különbség viszont a két modell között, hogy míg a társadalmi hálózat az interakciók mennyiségét, addig a gyakorlati közössége az interakció minőségét követeli meg (HOLMES – MEYERHOFF 1999: 179 – 180). Az etnográfiai paradigma JOHN J. GUMPERZ nevéhez fűződik, ő így definiálja a modellt: „Egy beszélőközösség tagjainak nem kell ugyanazt a nyelvet beszélniük, sem ugyanazt a nyelvi formát használniuk hasonló alkalmak során. Ami szükséges és megkívánt, az az, hogy legyen legalább egy általános nyelv, és hogy a szabályok, amelyek az általános kommunikációs stratégiákat irányítják, közősek legyenek, így a beszélők tudják dekódolni azokat a társadalmi jelentéseket, melyeket a kommunikáció alternatív módjai hordoznak” (GUMPERZ 1972:16; idézi DAVIES 2004:2).

Összefoglalva, a gyakorlati közösség modellje azért nyújt jobban használható keretet a közösségek nyelvhasználatát vizsgáló kutatóknak a beszédközösség modelljénél, mert teljesebb képet tud adni a közösségről, mégpedig azért, mert az egyének és a gyakorlatok felől közelíti meg a közösséget.

A vallás és a nyelvhasználat kapcsolata

A vallás fontos szerepet tölt be a társadalomban. A vallási rendszerek a társadalmi rendszerbe ékelődnek, de az egyénre is hatással van a vallás: befolyásolja a gondolkodást, a cselekedeteket, a szándékot, a magatartást (ebbe a nyelvhasználat is beletartozik), mert a vallás identifikáló tényező (HAMILTON 1998:265)

KISS JENŐ Társadalom és nyelvhasználat című könyvében hagyományos, csoportnyelvi megközelítésből tárgyalja a vallás és a nyelv kapcsolatát. Szerinte szociolingvisztikai szempontból a vallás „mint a nyelvhasználatot befolyásoló tényező érdekes és fontos” (KISS 2002:113).

A nyelvhasználat szintjén először is különbséget tesz a hívők és a nem hívők között: bizonyos szavakat vagy kifejezéseket a vallásosak gyakrabban, vagy más értelemben használnak, mint a nem vallásosak, például: *bűn, épülés, hit, juh, pásztor*. A felekezetek közti nyelvhasználati különbségeket KISS JENŐ három csoportba osztja. Az első csoportba olyan szavak is kifejezéseket sorol, amelyek egy adott felekezethez köthetők. Így a katolikus valláshoz kötődnek például a *bencés, elsőáldozás, ministrál, bíboros, sekrestyés* szavak. A protestáns felekezethez tartoznak a *konfirmáció, Luther-rózsa, presbiter* kifejezések, az izraelita felekezethez a *Jóm Kippúr, peszáh, talmud* szavak, a baptistához a *dicsőítő vezető, leborulás*, a KRSNA-tudatú hívőkhöz pedig a *guru, mantra* kifejezések. A második csoportba azokat a szavakat sorolja, amelyek azonos fogalmakat jelölnek, a különböző felekezetek mégis eltérő szóval vagy kifejezéssel jelölik őket. Például a gyülekezet vezetőjét, aki az Igét szokta hirdetni, a katolikusok *plébánosnak, atyának* vagy *papnak* hívják, a reformátusok *lelkipásztornak, lelkésznek* vagy *tiszteletesnek*, az evangélikusok *lelkésznek, tisztelendőnek* vagy *lelkipásztornak*, az izraeliták a *rabbi*, a baptisták pedig a szintén a *lelkész* vagy a *lelkipásztor* szót használják. Végül a harmadik csoportba azok a szavak kerülnek, amelyeket használ több felekezet is, de ejtés- és íráskülönbséggel. Például a katolikusok *Izaiásnak* írják és ejtik a próféta nevét, a reformátusok *Ézsaiásnak*. KISS JENŐ felhívja a figyelmet a felekezetek eltérő névadási szokásaira is.

A vallásnak ezen kívül a nyelvpolitikában is lehet szerepe, valamint nyelv- és etnikummegtartó tényező is (KISS 2002:113 – 120)

Noha a vallás és a nyelv sok területen összekapcsolódik, és a vallásnak nagy szerepe van a nyelvi heterogenitásban, csak a közelmúltban kezdték el kutatni e témát. JEROENN DARQUENNES és WIM VANDENBUSSCHE *Language and religion as a sociolinguistic way of study: some introductory notes* (2011) című tanulmányukban áttekintik, hogy mely művek születtek eddig ebben a témakörben, milyen utat tett meg eddig a szociolingvisztikának a vallással foglalkozó ága, hogy hol tart most a tudomány a témában, továbbá hogy hogyan lehet megközelíteni a vallást szociolingvisztikai szempontból. Bár a vallás mint olyan tényező, amely hatással van a nyelvi változásra, változatosságra, nyelvtervezésre és nyelvpolitikára, korábbi munkákban is megjelent, a vallás és a nyelvhasználat kapcsolatának szociolingvisztikai területként való vizsgálata csak az ezredfordulón kezdődött el. Két nagy monográfia született a témában: JOHN F. SWAYER és J. M. Y. SIMPSON *Concise Encyclopedia of language and religion* című munkája 2001-ben és J. A. FISHMAN és TOPE OMONIYI *Explorations in the sociology of language and religion* című könyve 2006-ban. 2009-ben tematikus száma jelent meg az *International Journal of the Sociology of Language* című

folyóiratnak a témában. 2010-ben megjelent OMONYI The Sociology of Language and Religion: Change, Conflict and Accommodation című kötete, és ugyanebben az évben az ezzel a témával foglalkozó kutatók műhelymunkát szerveztek azzal a céllal, hogy megismerjék, milyen szerepet játszik a nyelv a vallásosság formálásában, megalkotásában és terjesztésében. (DARQUENNES – VANDENBUSSCHE 2001: 1 – 2) DARQUENNES és VANDENBUSSCHE ezek után tárgyalják, hogy a két nagy monográfia milyen szerkezetben elemzi a nyelv és a vallás kapcsolatát, majd bemutatják saját, alternatív szerkezetüket is. E szerkezet (akár egy leendő monográfia váza) a következő témákat tartalmazza: a vallás és a nyelv antropológiája; a vallásos nyelv használata és jelentései; a vallás szerepe a nyelv standardizálódásában és elterjedésében; a vallás és a nyelv kapcsolata mint az identitás jelei (DARQUENNES – VANDENBUSSCHE 2001: 5 – 9). Saját kutatásom ezek közül az irányok közül a vallásos nyelv használatának irányához kapcsolódik, valamint a vallás, a nyelv és az identitás kapcsolatának kérdéséhez.

A „kánaáni nyelv”

A vallás és a nyelv tematikájához kapcsolódik az úgynevezett „kánaáni nyelv” problematikája. (Azért teszem idézőjelbe a kifejezést minden esetben, hogy jelezzem, itt nem a kánaáni területeken élő sémi nyelvekről van szó.) A „kánaáni nyelvnek” tudományos, elfogadott meghatározása nincsen; sokszor emlegetik keresztény szlengként. Én stílusnak tekintem Bartha Csilla és Hámori Ágnes meghatározása alapján, akik stílusként határozzák meg azt a nyelvhasználatot, „mely a társas jelentés létrehozásában szerepet kap, a nyelv különböző lehetőségei közti viszonyításhoz és alternativitáshoz kapcsolódik, és a nyelvhasználat minden „szintjén” vagy tartományában megjelenik” (Bartha – Hámori 2010:305 – 306). Tehát a „kánaáni nyelv” tulajdonképpen egy, a keresztény valláshoz kötődő stílus, mely leginkább a lexika szintjén valósul meg. Az ide sorolható nyelvi elemek többsége a Bibliából származik, de vannak nem innen eredeztethető szavak, kifejezések is. A „kánaáni nyelvet” a beszélők, illetve a beszélők által alkotott közösségek (például gyülekezetek, vagy mint a saját kutatásomban, kisebb közösségek) nem azonos mértékben használják. Úgy tűnik számomra, hogy ez a stílus a protestáns felekezetekhez kötődik: ha rákeresünk a kifejezésre az interneten, protestáns felekezetekhez kapcsolódó oldalakat fogunk találni. Ezekből a találatokból kiderült, hogy az egyház küzd a „kánaáni nyelvvel”, illetve ennek a használatával, ellene és mellette is hoznak fel érveket. Ezeket jól összefoglalja egy keresztény szervezet, a MEKDSZ honlapján talált, közösségvezetőknek szóló ötleteket, instrukciókat

tartalmazó szöveg: „Miért jó? [ti. a „kánaáni nyelvet” használni; megjegyzés tőlem – H.S.] A közös nyelv = közös identitás. A kánaáni nyelvben való jártassága jelezheti számunkra, hogy a másik ember ugyanúgy keresztény, mint mi. Vagy éppen azt, hogy nem keresztény, tehát a misszió számára „szabad”. Ráadásul ezek a kifejezések valóban a kereszténység szent könyvéből, a Bibliából erednek, tehát a Szentírás megértéséhez is elengedhetetlen ennek a nyelvnek az ismerete. Miért nem jó? Ehhez ugyanazt leírhatnám, amit az előző bekezdéshez. A „kívül rekedtek” csoportja, akik nem keresztény környezetben szocializálódtak, nemigen értik. Ez bizony frusztráló. Nagyon. Bejön az egyszeri diák a diákkörbe, és úgy érzi, mintha a körülötte levők kínaiul beszélnének, ráadásul a legcsekélyebb mértékben sem zavarja őket, hogy ő ettől rosszul érzi magát, mert úgy érzi, nem tud részt venni a beszélgetésben.”

(http://www.otlettar.mekdsz.hu/wiki/index.php/K%C3%A1na%C3%A1ni_-_magyar_sz%C3%B3t%C3%A1r letöltés ideje 2014. 12. 30.). Azért, hogy a „kánaáni nyelvet” nem értőket segítsék, a Parókia Portál és a Magyar Bibliatársulat pályázatot írt ki a „kánaáni nyelvhez” tartozó szavak, kifejezések magyarázatára. A honlapon megtalálhatjuk a beérkezett magyarázatokat is, de érdekesebb az, hogy mit tekintenek ők jellemzően ehhez a nyelvhez tartozónak. A következő szavakat írták ki magyarázatra: *kísértés, világ, imádság, megbocsátás, szolgálat, csoda, gyülekezet, kegyelem, felebarát, siralomvölgy, (üdv)bizonyosság, bárány, (szent)lélek, evangélium, képmutatás, ördög-sátán, áldás, igaz(ság)(osság), békesség, alázat.*

(<http://www.parokia.hu/reports/csillagpont2005/mba/index.html> letöltés ideje: 2014. 12. 30.) Ezek közül én magam a *megbocsátás, képmutatás, békesség* és *alázat* kifejezéseket nem tartanám ide tartozónak, szerintem ezek a szavak körülbelül ugyanazt jelentik minden magyar anyanyelvű beszélőnek, a többi viszont biztosan a „kánaáni nyelvhez” tartozónak ítélném.

Összefoglalva, a „kánaáni nyelv” egy olyan stílus, amely a keresztény valláshoz, ezen belül is elsősorban a protestantizmushoz tartozó kifejezések, szavak, egyéb nyelvi elemek összessége. Szó- és kifejezőképeszetének egy rétege a Bibliából származik (pl. *siralomvölgy, jól sáfárkodik, felebarát*), így hatással van rá valószínűleg a bibliafordítások nyelvezete is. Vannak azonban a Bibliában nem megtalálható szavai, kifejezései is, például *dicsőítés* vagy ennek rövidített alakja, a *dicsi*.

A vizsgált közösségek

A következőkben a két vizsgált közösséget írom le. Szempontjaim a következők: a közösség története illetve általános bemutatása, a közösség alkalmainak menete, valamint a közösség tagjai.

Kutatásomat részvevő megfigyeléssel végeztem: mindkét közösségben négy alkalmon vettem részt. Ezen kívül egy-egy interjút is felvettem a közösségekben. Ezek csoportos beszélgetések voltak, melyeket én irányítottam a kérdéseimmal, hat ember vett részt benne mindkét közösségben. A szövegelemzések során a saját nyelvi kompetenciámra támaszkodom első sorban, mikor egy adott nyelvi elemet besorolok egy-egy regiszterbe, vagy egy bizonyos stílushoz tartozónak ítélek. A hangfelvételek lejegyzésekor BUCHOLTZ rendszerét igyekeztem követni (BUCHOLTZ 2001). A szereplők nevei általam adott álnevek; a névadás során próbáltam olyan neveket adni, amelyek egyeznek a közösség által használt nevekkal: akik a fóti közösségben a néniként vagy bácsiként szólítanak a többiek, én is így nevezem, akit az ifisek becéznek, annak én is becéző formájú nevet adtam.

A fóti imaközösség

A közösség története

A közösség hat éve alakult. Ekkor halt meg a házigazda, Éva férje. Éva ekkor még nem volt hívő, de a férje temetése kapcsán kapcsolatba került az akkori fóti református lelkésszel, megtért, és tagja lett a gyülekezetnek, ahonnan sok vigasztalást kapott. Ezek után sokat gondolkodott azon, hogyan tudna hálából szolgálni, így jött az ötlete annak, hogy imaközösséget tartson az otthonában. Nemsokára meg is alakult egy négy-öt tagból álló kis társaság, akik minden hónap első péntek estéjén összegyűltek egy-egy meghívott lelkésszel együtt, hogy elcsendesedjenek. Ma már 35 – 40 főt számlál a közösség. Az alkalmakat házi istentiszteletnek hívják, ugyanúgy a hónapok első péntek estéjén, Éva lakásában tartják, és mint a megalakuláskor, most is meghívott lelkészek hirdetik az igét. A közösség lazán kapcsolódik a református gyülekezethez: a tagok mind tagjai annak is, és eljárnak a gyülekezeti alkalmakra, ám ez a házi istentisztelet nem a lelkész vezetése alá tartozik, nem ő vagy megbízottja(i) hirdetnek itt igét. Ugyanakkor, mint megtudtam, hirdetik a vasárnapi istentiszteleten ezen alkalmat is.

A házi istentisztelet menete

Az alkalmak este hat órakor kezdődnek. Az interjúban is rákérdeztem az istentisztelet menetére, de egyik alkalommal Éva is elmondta az akkor szolgáló lelkész kérdésére:

Éva: *És akkor szerintem elkezdénénk, jó?*¹

¹ Az átíráshoz használt jelölések:

. intonációs egység vége; ereszkedő hanglejtés

Lelkész: *Mehet?*

Éva: *Mehet. Énekelünk éneket, ugye?*

Lelkész: *Igen.*

Éva: *Énekelünk először!*

Lelkész: *Igen, és akkor a menetét mondjad már el, Éva, mer akkor m[ár elfelejtettem.]*

Éva: *[Énekelünk...]*

Lelkész: *Igen./*

Éva: */Utána imádko[zol.]*

Lelkész: *[Igen.]*

Éva: *Utána elmondod, am[it sze]retnél.*

Lelkész: *[Igen.]*

Éva: *Utána beszélgetünk, utána közösen imádkozunk.*

Lelkész: *Mikor? Hány órakor?*

Éva: *Ö: hát úgy, hogy olyan nyolcra fejezzük be a közös imát. Háromnegyed nyolckor kezdjük el közösen imádkozni./*

Lelkész: */Rendben.*

Éva: *És akkor utána nem kell senkinek hazamenni, mert utána még beszélgetünk, reggel négyig ráérek.*

Az interjú során ugyanezt mondták el az interjúalanyok is.

A közösség gyakorlatainak az imádkozást, a közös beszélgetést és a szeretetvendégséget tartom, ugyanis ezekben vesznek részt mindannyian. Az igehirdetés gyakorlata a lelkészeké, ezt is fogom majd tárgyalni. A szeretetvendégség alatt hangfelvételeket készíteni a nagy zaj miatt értelmetlen lett volna, tehát ennek leírásakor csak a megfigyeléseimre támaszkodom.

A közösség tagjai

A közösség tagjai mind Fóton laknak. Többségében nők, életkoruk 35-40 és 80 között mozog. Mind tagjai a gyülekezetnek, eljárnak esetleg gyülekezeti alkalmakra is (pl. férfióra, asszonyóra, idősek bibliaórája, énekkar), tehát nem csak itt találkoznak, nem csak ez a

, intonációs egység vége; eső-emelkedő hanglejtés

? intonációs egység vége; emelkedő hanglejtés

(.) 0,5 másodpercnnyi vagy rövidebb szünet

< > a saját megjegyzésem

[] két vagy több beszélő közti átfedés eleje és vége

/ rácsatlakozás (beszélőváltás szünet nélkül)

: hang megnyújtása

- a beszélőt félbeszakítják

közösség köti őket össze, ez kiderült az alkalmak alatti beszélgetésekből, de az interjú során is említették. Ekkor azt is mondta az egyikük (Nóra), hogy a közösség strukturálódik is valamennyire ez alapján: egy kicsit elkülönülnek egymástól a fiatalabbak és az idősebbek, vannak énekkarosok, az asszonyórára járók stb. Ezt én magam is megfigyeltem. Ugyanakkor mindenki mindenkivel jó kapcsolatban van.

Az interjúban megkérdeztem, hogy ki hogy került a közösségbe, illetve hogy általában hogyan kerülnek be új tagok. Az interjúalanyaim közül egy alapító tagnak vallotta magát, ugyanis az egyike volt azoknak akik „lelkigondozták” (ezt a szót ő használta) Évát a gyászában, már az első alkalommal ott volt a házi istentiszteleten. A többi válaszadó Éva hívogatására került a közösségbe, de egyiküket a felesége hívta el, egy megkérdezett pedig a templomi hirdetés nyomán jött el először. Azt mondták, ez a két általános módja van a közösségbe kerülésnek: Éva vagy valamelyik más tag meghívása, illetve a templomi hirdetések.

Wenger „törzstag – periferiális tag – marginális tag” - koncepcióját alkalmazva a közösségre az a törzstag, aki szinte minden alkalommal jelen van, részt vesz a gyakorlatokban: felszólal a beszélgetés során, hangosan imádkozik, ottmarad a szeretetvendégségen; marginális tag az, aki ritkábban látogat el a házi istentiszteletre, nem vagy csak nagyon ritkán szólal meg a beszélgetés és az imádkozás során, és hamar távozik ezek után, nem marad sokáig a szeretetvendégségen. Így törzstag a későbbi szövegminták szereplői közül törzstag Éva, Irénke néni, Zsuzsa.

Az interjúban két kérdést szenteltem a tagság témájának. Először megkérdeztem, hogy ők maguk hol, hogyan helyeznék el magukat a közösségben: törzstagnak tartják-e magukat vagy sem, mindenkit ismernek vagy csak keveseket. Egy kivétellel mindenki törzstagnak vallja magát, de ezt más módokon indokolták: azért törzstag, mert amikor tud, eljön; azért törzstag, mert a közösségen kívüli emberek ide tartozónak tekintik; azért, mert sok embert ismer. Nóra megszorítással alkalmazta csak magára ezt a fogalmat: ő csendes törzstag, mert csak akkor szokott megszólalni a beszélgetés és az ima során, ha csak kevesen vannak az alkalmon. Marika néni, egy idős asszony, azt mondta, ő most sokáig nem volt az alkalmakon, ő nem nevezte magát törzstagnak. A „csendes törzstag” elnevezésből arra következtetek, hogy maguk a tagok is érzik, hogy a beszélgetésekben és az imádkozásban való részvétel fontos gyakorlata a közösségnek, hogy számít, hogy ki vesz részt ezekben. Ugyanakkor, mikor rákérdeztem, hogy mitől törzstag egy törzstag, gyakorlatilag azt mondták, hogy mindenki törzstag. Nóra kiemelte, hogy az együttes lelkület teszi törzstaggá a törzstagokat, de fontosnak találta a rendszeres részvételt is; Izabella szerint az a törzstag, aki szívén viseli a testvérei

dolgait, aki segítséget nyújt neki, valamint használt egy, Nóra „együttes lelkelet”- fogalmával paralel kifejezést: a törzstagok „egy szív, egy lélek”. Nóra ezután fejtette ki, hogy szerinte korosztály szerinti megoszlás észlelhető a közösségben, és hogy akik járnak együtt más közösségekbe (mint a már említett énekkar vagy az asszonyóra), azok a szeretetvendégség alatt is együtt vannak. János szerint a közösségben Krisztus teste van jelen, itt mindenki mindenkinek a lelki gondozója, a közösség miatt törzstagok a törzstagok. Összefoglalva, azt tekintik a közösség teljes értékű tagjának, aki hívő és közösséget vállal a többi taggal. Rákérdeztem arra is, hogy mit tartanak aktív részvételnek, a válaszok tulajdonképpen itt is azt mutatják, hogy mindenkit aktív tagnak tartanak, ez pedig, ha nem is mondták így ki, de nyilván összefüggésben áll a tagsággal (ahogy ezt Nóra a rendszeres jelenlét kapcsán megemlítette). Tehát, aktív tagnak tartják azt, aki süteményt süt vagy szendvicset készít a szeretetvendégségre, aki hoz igét az alkalomra, aki megosztja a gondolatait, aki az alkalom miatt más tennivalókat félretesz. Vagyis fontosnak találják az beszélgetéseken és az imádságban való részvételt, de megemlézték azt is, hogy a felszólaláshoz indíttatás kell, és ez nem mindenkién van meg.

A budapesti ifi

Az ifjúsági közösség, amelyet vizsgáltam, Budapest egyik református gyülekezetének egyik ifjúsági alkalmá. Ez a gyülekezet minden korosztálynak kínál közösséget, amelyhez csatlakozhat; az általam vizsgált ifi az egyetemistáké, tehát a 18 – 25 éveseké. A gyülekezetnek van ifjúsági lelkesze, a későbbi szövegrészekben is megjelenő Pali, ő nem csak ehhez az ifihez (a nagyifihez) tartozik, hanem a picifihez is (ez a középiskolás korosztály közössége). Az ifinek vannak vezetői a beosztott ifjúsági lelkesz mellett: két lány és két fiú. Ők vezénylik le az ifialkalmakat: ők (vagy Pali) tartják az igehirdetést, és vezetik a kiscsoportos beszélgetéseket, valamint egyikük, Gréta felelős a zenéért.

Az ifi tulajdonképpen egy baráti közösség, az interjú során többen is megjegyezték, hogy a közösségen kívül nincsenek barátai viszont minden ifissel nagyon jó a kapcsolata. Az ifisek emiatt a szoros kapcsolat miatt nem csak a pénteki alkalmon találkoznak, hanem együtt járnak moziba, táborokba, csendesnapokra is (a csendesnap olyan egy, vagy több napig tartó alkalom, amelyet a résztvevők Istennel töltenek – áhítatokat tartanak, előadásokat hallgatnak, énekelnek, beszélgetnek, imádkoznak).

Az ifialkalom menete

Az interjúban feltett kérdésekre (Írjátok le, hogy zajlik egy alkalom!) az alábbiakban adták meg a választ az ifisek:

Bence: *Van zene, aztán van nagy cucc, mikor egy ember beszél, aztán kiscsoportok, és mindenki beszél. És aztán és aztán zsíros kenyeret eszem.*

Réka: *Hát elvileg most úgy van, hogy hattól van imaközösség, fél mit tudom én hattól fél hétig van gyülekező, gyakorlatilag fél héttől gyülekező van, háromnegyed héttől van az ifi, éneklünk, néhányat, aztán hirdetések, aztán megin éneklünk, aztán*

Robi: *Valaki tol egy ilyen bizonyágtételt /*

Réka / *Igen, és akkor bizonyágtétel igen és akkor aztán megin ének és aztán ima és aztán oszolj, ami azt jelenti, hogy a picifi me: g a minifi meg túlélő illetve nagyifi összeolvadásából képzett csapat kettévonul (nevet), és akkor (.) utána meg (.) egy ember tart egy áhítatot*

Pali: *De előtte sokszor van egy „Hogy vagy?”-kör.*

Bence: *A nagyifiben már nem nagyon.*

Pali *A nagyifiben már nem mert túl sokan vagyunk jó. Bocs.*

(Itt néhány beszélőváltás erejéig arról beszélnek, mikor volt utoljára „Hogy vagy?”-kör az ifiben, most épp miért nincs, vagy milyen formában van. Ezt a részt, mivel nem az alkalom szokásos menetéről szól, nem közlöm.)

Réka: *És utána egy vezető tart egy áhítatot, és utána arról ö: vagy beszélgetünk kiscsoportokban, vagy pedig közösen. És annak a végén imádság.*

Bence: *És zsíros kenyér. /*

Réka: / *És zsíros kenyér.*

Amiről ők nem ejtettek szót, de szerintem fontos: az éneklés során három vagy négy, esetleg több éneket is elénekelnek. Ezek általában ifjúsági énekek, melyeket zene kísér: gitár, zongora, dob, csörgők. A szövegeket projektorral a falra vetítik, hogy mindenki lássa, de vannak saját készítésű, ifjúsági énekeket tartalmazó füzetek is a csoportnak, ezekből is énekelnek néha. A kiscsoportok általában öt – hat főt jelentenek. A beszélgetéseket egy-egy vezető irányítja, az igehirdetés végén elhangzott, ahhoz kapcsolódó kérdések nyomán. Az elején vagy a végén általában van egy, az interjúban sokat emlegetett „Hogy vagy?”-kör, ekkor mindenki elmesélheti, mi történt vele a héten. A beszélgetések során legtöbbször sorban, egymás után mondják el a gondolataikat, de reagálnak egymásra. Az imádság során bárki imádkozhat hangosan, általában a vezető mondja az első imát, és ő is zárja le egy Miatyánkkal. Ezek után a kiscsoportok ismét összeverődnek abban a teremben, ahol az alkalom kezdődött, és beszélgetnek, zsíros kenyeret esznek, teát isznak.

A közösség gyakorlatai itt is ugyanazok: beszélgetés az ígéről, imádkozás, és az ezek utáni kötetlen beszélgetés csoportokban, párokban, esetleg eszegetés közben. Úgy tűnik, ennek a gyakorlatnak nincs külön neve az ifiben (nem úgy, mint a szeretetvendégség a főtí közösségben). Bence csak a zsíroskenyér-evést emelte ki ebből a gyakorlatból, de a kötetlen beszélgetés talán jellemzőbb. Mivel nem áll a rendelkezésemre adat arról, hogy a közösség milyen nevet adott ennek a gyakorlatnak, kötetlen beszélgetésnek neveztem el.

A közösség tagjai

Mivel az egész közösség által gyakorolt gyakorlatok ugyanazok, mint a főtí közösségben (beszélgetés az ígével kapcsolatban, imádkozás és kötetlen beszélgetés), ezért itt is ugyanazt állapíthatnám meg a tagsággal kapcsolatban: törzstagnak az, aki szinte minden alkalommal megjelenik az ifin, aktívan részt vesz a beszélgetésekben és az imaközösségben. Az ifi és a főtí közösség között viszont van egy fontos különbség: az ifisek öt-hat fős csoportokban beszélgetnek és imádkoznak. Kis közösségben könnyebb megnyílni (ezt Nóra meg is jegyezte az interjú közben: ha csak kevesen vesznek részt a házi istentiszteleten, sokkal szívesebben szól hozzá a beszélgetéshez és imádkozik hangosan), és valamelyest muszáj is: a kiscsoportokban a kérdéseket egymás után, a körben elfoglalt helyük szerint sorban haladva válaszolják meg a tagok, természetesen van lehetőség a hallgatásra, ha valaki nem szeretne beszélni az adott témáról, de én magam ilyet nem tapasztaltam. Emiatt megnő az imádkozás és a többi gyakorlat (közös programok, szerepvállalás) súlya. Tehát az ifiben azt tekintem törzstagnak, aki majdnem minden alkalomra eljön, felszólal a kiscsoportos beszélgetések és az imaközösség során, a közös programokban is részt vesz, valamint vállal valamilyen szerepet, szolgálatot az ifiben. Ez alapján egyértelműen törzstagok az ifivezetők, vagy az interjún is részt vevő Robi, aki a gitáros szerepét is magára vállalta. Perifériális tag pedig az, aki gyakran eljár az ifibe, de ritkán vagy soha nem imádkozik hangosan az imaközösség során, nem vesz részt a közös programokon, nincs az egész közösség által számon tartott, külön szerepe (pl. zenész, az, aki a sütit süti, vagy kivetíti a dalszövegeket projektorral, stb.) az ifin belül.

Az interjúban megkérdeztem, vannak-e törzstagjai a közösségnek. A válasz egyértelmű igen volt, azt nevezték meg törzstagnak, aki majdnem mindig itt van és az egyéb közösségi programokban is részt vesz. Rákérdeztem arra is, hogy érznek-e összefüggést az aktivitás és a tagság között, erre nemmel feleltek.

A közösségek nyelvhasználata

A következőben a két közösség nyelvhasználatát fogom elemezni szövegmutatványok alapján. Az elemzés során először a lelkészek igehirdetését, majd az imaközösség és a beszélgetés részleteit veszem sorra, a gyakorlat szerint csoportosítva, egymás után mutatva be a fóti és a pesti közösséget.

A szövegmutatványokban aláhúztam azokat a részleteket, amelyekre később hivatkozni fogok.

Igehirdetés

1. A fóti házi istentisztelet

Az alábbi részlet a 2012. novemberi házi istentisztelet igehirdetéséből származik, témája a Jézus társaságába való tartozás.

József: *Hogy lehet Jézustól távolságot tartani? Miért? Mire jó ez? És hogyha távolságot tartok Jézustól (.) akkor jönnek a furcsa kérdések. Meg ez a: méricskélés. Elkezdik méricskélni a tanítványokat, Jézust, hogy mi, milyen furcsa dolgokat csinálnak ezek. Szombaton morzsolgatják a gabonát? Ilyet nem szabad csinálni. Meg szombaton gyógyítani. A hívős távolságtartásuk következtében, testvérek, azonban az életük tragédiába torkollik. Igaz lesz az amit ő: Jézus egy másik helyen így mond velük kapcsolatban a Máté huszonhárom – huszonnégyben, a szűnyogot kiszűrik, a tevét lenyelik. Érezzük ezt a félelmetes ellentmondást, meg ezt a: szándékosan túloz Jézus Krisztus. Kiszűrik a szűnyogot és a tevét lenyelik.*

Ez az igehirdetés egy jelenleg Budapesten szolgáló, de a közösség megalakulásakor még a fóti gyülekezetet vezető lelkésztől származik.

Az igehirdetések előre megtervezett retorikai beszédek, formális regiszterbe tartozó, szövegek. Ez a retorikusság érezhető például a fenti idézet első három mondatában, hiszen ezek költői kérdések. Én a „kánaáni nyelvhez” tartozónak érzem a *testvérek* megszólítást, és a *Máté 23:24* kifejezést.

2. Pesti ifi

Az alábbi részlet a 2013. november 22-i igehirdetésből származik, a téma a szenvedés volt.

Pali: *Tehát (.) régen ő egy... ő egy tudós farizeus volt, köpte-vágta, hogy mi hol van megírva, és hogyha szóba került valami téma, akkor... akkor az ő pillanatok alatt rendbe rakta, de mondjuk úgy, hogy egy lelkigondozói alkat az nem fejlődött ki benne.*

Amikor bekerül közéjük valami: negatív dolog, ami a másik életét jellemzi, akkor nem az az első gondolatuk, hogy jaj de gáz vagy már öcsém, hanem ő tényleg az, hogy téged mi vezetett idáig, és hogyan tudnék neked segíteni ebben a helyzetben?

A két részlet ugyanabból az igehirdetésből származik, és Pali, az ifjúsági lelkész szájából hangzott el. Annak ellenére, hogy az ő pozíciója a közösségben hasonló a fóti alkalmon ígét hirdető lelkésszel (mindkettőjüket jól ismerik a tagok, de kicsit kívül is állnak a közösségen, a munkájukat végzik itt gyakorlatilag) a nyelvük nagyban különbözik. Pali gyakran él szleng szavakkal vagy kifejezésekkel (*köpte-vágta, rendbe rakta, gáz vagy, öcsém*). A közösség minden tagja, majd látni fogjuk, él a szlenggel, Pali tehát a közösségbe tartozását fejezi ki ezzel a nyelvhasználattal is, vagy a hallgatóira tervezi a beszédét.

A lelkészek illetve ifivezetők sajátos pozícióval rendelkeznek a közösségeken belül, de más módon Fóton és Pesten.

Körülbelül tíz olyan lelkész van a házigazda bevallása szerint, akit meg szoktak hívni a fóti házi istentiszteletre ígét hirdetni. Így nem törzstagjai a közösségnek, csak alkalmanként vannak ott – egy kivételtől eltekintve: János bácsi, a közösség egyik tagja el szokta vállalni az igehirdetést, de ő a közösség törzstagja, mindig jelen van, és minden gyakorlatban aktívan részt vesz, szolgál is. Tehát a lelkészek a fóti közösségben marginális tagnak tekinthetők, mégis nagy a szerepük, nagy a hatásuk. Legtöbbször moderálják a beszélgetéseket, egyfajta kontrollt gyakorolnak a tagok felett. Jó példa erre az, hogy megfigyeltem: a lelkész ottléte alatt szinte minden érkező vagy távozó tag az „Áldás, békesség!” köszönést használja, ha ő már vagy még nincs jelen, legtöbbször az egyszerű „Jó estét!” vagy „Jó éjszakát!”, „Viszlát!” köszönéseket használják.

A pesti ifiben elkülönül az ifivezetők és az ifjúsági lelkész, Pali szerepe. Palinak, mint a fóti lelkészeknek, a munkájához tartozik az, hogy eljár az ifibe, a nagyifibe és a picifibe egyaránt, tehát neki kötelező megjelennie. Korban is távol van az ifisektől egy kicsit, és a családi helyzete is más: az ifisek vagy még egyetemisták, főiskolások, vagy kezdő dolgozók, akik még a szüleikkel élnek otthon, vagy fiatal házasként a házastársukkal, Pali viszont már többszörös édesapa, aki már évek óta dolgozik. A többi ifivezető viszont a közösség tagjai közül került ki, talán azért, hogy az ifi önállóan (vagyis akár az ifjúsági lelkész nélkül is) tudjon működni. Ők ugyanúgy huszonevesek, tanulók vagy fiatal dolgozók, nincs lelkész végzettségük, és akikről kiderült, hogy mit tanulnak vagy mivel foglalkoznak, azok között egy lelkész sem volt. Az ifivezetők tehát a közösség olyan tagjai, akik szolgálatot vállaltak a

közösségben. Státuszuk, a közösségben elfoglalt helyük nem ugyanaz, mint az ifjúsági lelkeszé.

A lelkeszék mindkét közösségben (tehát az ifi esetében csak Pali) olyan szerepet töltenek be, mint Wengernél a brokerek, ugyanis marginális tagok, de ennek ellenére az egész közösség teljesen elfogadja őket, így van lehetőségük új gyakorlatokat behozni a közösségbe.

Beszélgetés

1. Fóti házi istentisztelet

Mária: *Itt vagyunk, együtt vagyunk, testvéri közösségben vagyunk, ezen nem szabad elkeserednünk, mert Isten megsegít minket. Minden nap. Tényleg. Nem lesz kenyérkéregető az ő gyermeke, megígérte, és ezt sokan láthatjuk is az életünkben, hogy tényleg megad (.) Amire szükségünk van, azt megadja. Úgyhogy nem szabad nekünk elkeserednünk.*

János bácsi: *Igen, látni és láttatni Isten munkáját ebben a világban, ez a legnagyobb feladat most a jövő embernek. Látni és láttatni.*

Irénke néni: *És megtanulni hálát adni. Mert ez is fontos. Nagyon, nagyon fontos.*

Erzsi néni: *... ésh és és engedelmeskedünk neki és ő: és azt tesszük, amit Isten akar, akkor azt hiszem, hogy olyan nagyon nincs nagy baj [az életemben]*

Irénke néni: *[Hát meg most a nyugdíj]at is hova tolták ki [most őszintén]*

Erzsi néni: *[De hát most] nem a nyugdíjazásról van [szó, Irénke, hanem Isten ígéjéről van szó, nem a nyugdíjról!]*

Irénke néni: *[Mindegy, Erzsike, csak hogy hogy egyszerűen nem tudsz megpihenni érted?!]*

Erzsi néni: *Az most nem idevaló téma.*

Irénke néni: *Hát, lehet, de hozzájön!*

Csilla: *Nekem most az jutott eszembe...*

A fenti két részlet két külön alkalmon hangzott el. Az első részletben, amelyben Mária, Irénke néni és János bácsi szólal meg, a földi gazdagság volt az igehirdetés témája, a beszélgetés során ezt, valamint a gyereknevelés problémáját tárgyalták. Mária megszólalása épp fordulatot hoz a beszélgetésbe: megállítja a világ gonoszságáról szóló panaszáradatot, és a bizalom, a hit felé fordítja.

A második részlet azért is érdekes, mert a közösség működéséről is megmutat valamit. A házi istentiszteleteken a beszélgetés során érvényesül néhány íratlan udvariassági szabály,

melyeket el kell sajátítani ahhoz, hogy a közösség teljes értékű tagjai lehessen valaki, hiszen csak ezek betartásával lehet a gyakorlatokat jól csinálni. A tagok nem vágnak egymás szavába, csak akkor kezdenek el beszélni, ha úgy látják, más sem akar szólni, és ha már elmondtak mindent, amit szerettek volna, megköszönik, hogy meghallgatták őket. Fontos az is, hogy a beszélgetés során az ígérel kapcsolatban beszélgetnek csak, a megadott témától, illetve a vallásos kontextustól nem térnek el. Ebben a részletben ezek a szabályok kerülnek felszínre akkor, mikor Irénke néni (aki egyébként a közösség törzstagja, itt mégis úgy viselkedik, mintha nem ismerné elég jól a közösség gyakorlatait) mindegyik felsorolt szabályt megszegi. Erzsike néni és Irénke néni vitáját Csilla szakítja félbe, és az eredeti gondolatmenet medrébe tereli a beszélgetést.

A beszélgetések nyelve formális, több „kánaáni nyelvhez” tartozó biblikus vagy valláshoz kapcsolódó szót, kifejezést találhatunk benne: *testvéri közösség, kenyérkéregető, hálát ad, Isten ígéje*. A *megsegít* ritka szó, kicsit archaikus stílushatása van.

2. Pesti ifi

Péter: *Tök jó, amit mondtál, hogy most, most ugrott be igazándiból hogy most, most esett le, hogy ez mennyire ráfelel arra, amit Pali mondott, hogy igazából nagyon simán lehet, hogy Jóbnak ez nem... vagy Jóbnak soha nem volt neki haszna úgymond, lelki értelemben sem, vagy semmiképpen sem, de gondoljuk meg, ha mindez nem történt volna meg, akkor nem lenne Jób könyve, és akkor abból nekünk viszont lenne kárunk, tehát nekünk hasznunk abból, hogy van Jób könyve tehát (.) hogy ez így milyen durva már, ez tényleg hogy ez a leg (.) nagyobb példák egyike szentem akkor arra hogy hány embernek volt abból haszna, hogy Jób szenvedett, csak elképzeljük azt, hogy hány ember olvasott Ószövetséget, vagy hány emberhez jutott el a történelem folyamán, az valami brutális.*

Balázs: *és... és... akkor, akkor egy kis önvizsgálatot tartok és akkor hogy, hát, igen...*

Anna: *Ühüm*

Balázs: *Ez itt nem biblikus*

<általános nevetés>

Anna: *Ezt így ki szokta mondani? <nevetés> Ez nem bi[blikus].*

Balázs: *[Ez nem] biblikus <nevetés> Hát, vannak olyan <nevetés>*

Anna: *Ez a tegnapi este, ez nem volt bi[blikus].*

Balázs: *[Ez nem vo]lt biblikus. <nevetés>*

A két fenti részlet között az első egy monológ, amelyet teljes hosszában idéztem. A beszélgetés témája a szenvedés volt, így került szóba Jób. E részletből a szleng szavakat emeltem ki: *tök jó*, *beugrik*, *simán* 'könnyen', *durva* 'hihetetlen, nagyszerű', *brutális* 'óriási'. Tehát a monológ nyelvhasználata meghatározó módon szlenges.

A második példa viszont egy negatív identitásgyakorlat. Balázs egy „kánaáni nyelvbe” tartozó szót használt, és ekkor teljesen őszintén, komolyan mondta ki. Viszont az egész csoport elkezdett ezen nevetni, sőt, Anna, a kiscsoport vezetője hitetlenkedve rákérdezett, hogy Balázs ezt tényleg használja ezt a szót, komolyan gondolja-e, amit mondott, a fiú visszakozni kezdett, majd belement a játékba, amelyet Anna kezdett el a szóval, és amit a későbbiek során is elővettek még egyszer-egyszer. A közösség ezzel a szóval, illetve a játékkal, amit üztek vele, azt üzeni, hogy ők nem ilyenek, ők nem használnak „kánaáni nyelvet”.

Imádkozás

1. A fóti házi istentisztelet

Júlia: *Hálás vagyok neked, Mennyei Atyám, hogy te mindig tanítasz bennünket. Köszönöm neked a mai napot, Uram, és azt, hogy rendbe raktad a dolgokat körülöttem. Hálás vagyok, Uram, mindazokért, amit értem tettél, és köszönöm, hogy formálsz mindig és minden napon. Áldott legyen a te drága szent neved, Uram, és kérlek, hogy továbbra is te légy az én vezetőm. Ámen.*

Mind: *Ámen.*

Ági néni: *Dicsőség néked, örökkévaló Istenünk, dicsőség, mert érdemled. Ámen.*

Mind: *Ámen.*

Ilona néni: *Áldott legyen a te neved, mennyei Édesatyánk, hogy itt lehetünk teelőtted, és szóltál hozzánk igéden keresztül. Kérlek, Úrjézus, hogy munkáld bennem a kegyességet, és erősíts meg a kapcsolattartásokban is, hogy téged dicsőíthesselek ezeken keresztül is, ámen.*

Kati: *Dicsőítlek, magasztallak, drága mennyei Atyám, és Úrjézus, és köszönöm ezt a közösséget, és köszönöm, hogy itt lehetek, és hogy egymás hitéből építkezhetünk. Kérlek, segíts meg itt mindegyikőnket. Mert nem tudjuk, hogy tényleg, ki milyen helyzetbe van, és csak te tudod igazán a megoldást rá, mert te tudod a következő lépést. De mindannyiunk által olyan jó tudni, hogy van egy sokkal nagyobb hatalom, ami mindennél nagyobb hatalom, és az te vagy, aki mindenek fölött (.) vagy és és jó beléd kapaszkodni, Uram, és örökké tudni, hogy te ott vagy mindenhol. Dicsőség legyen néked mindörökké. Ámen.*

Zsuzsanna: Hálás szívvel köszönöm én is, hogy eljöhettek a testvérek közé. Mennyei Édesatyám, köszönöm, hogy Jézus Krisztusért meghallgatód az imádságunkat. Köszönöm, hogy amit te elkezdesz, azt be is fejezed, és köszönöm, hogy szeretsz bennünket, és és és nap mint nap tényleg meg megtapasztalhatjuk a te csodádat... Kérlek, Uram, hogy gyógyíts meg engem, a családomat, és tégy csodát nálunk, és gyógyítsd meg a fiam testileg, lelkileg, értelmileg. Könyörülj rajta, Uram! És az egész családon, és a felújítási munkálatok rendbe folyanak. Ámen.

Az imádkozás a közösség hátterének (a vallásnak) a legjellemzőbb gyakorlata. A főtí közösség gyakorlatilag külön imanyelvet működtet, amely nagyban eltér például a szeretetvendégség vagy az interjú során használt nyelvtől.

Külön csoportot alkotnak e nyelven belül Isten, illetve Jézus megszólításai, amelyekből sokfélélt használ a közösség: *mennyei Édesatyánk, drága mennyei Atyánk, Uram, Úrjézus, örökkévaló Isten*. Találunk az imanyelvben imaformulákat is, melyek olyan beszédfordulatok, kifejezések, amelyek csak az imákban fordulnak elő, de természetesen nem csak ebben a közösségben figyelhetők meg. Ilyenek: *Jézus Krisztusért meghallgatód imádságunkat, dicsőség legyen néked mindörökké*, ennek variációja a *dicsőség néked, áldott legyen a te neved*, melynek variánsa az *áldott legyen a te drága szent neved* kifejezés. Érdekes, hogy az imák során felbukkan egy archaikus szóalak is: a *néked*. A személyes névmás dativusi alakjának ezt a formáját csak az imádkozáskor használja a közösség, ezen kívül soha, illetve az imák alatt sem következetesen: volt olyan alkalom, hogy egyáltalán nem fordult elő az imaközösség folyamán. Archaikus stílushatást keltő, ritkán használt szóalak a *munkál* (valamit valakiben), és szintén ilyen stílushatású a furcsa szenvedő szerkezet: *mindannyiunk által olyan jó tudni*. A „kánaáni nyelvhez” tartoznak a *testvérek, könyörül, dicsőít, kegyesség* szavak, valamint a már felsorolt megszólítások. Feltűnő még a *felújítási munkálatok* kifejezés, amely egy választékos megfogalmazás a felújításra, építkezésre.

Az imádkozás során a beszédtempó érzékelhetően lassul, bár erre vonatkozó vizsgálatokat nem végeztem. A mondatok jobban szerkesztettek, nem találunk a spontán beszédre jellemző elemeket, sem megakadásjelenségeket. A szövegek felülstilizáltak, jellemző a „kánaáni nyelvhez” tartozó lexika.

2. A pesti ifi

Sanyi: Úrjézus, köszönöm neked ezt az igét, és köszönöm, hogy itt lehetünk, és köszönöm, hogy (.) hogy a nehézségekben és, és ha el is távolodunk tőled mindig (.) vissza (.) hozol minket magadhoz. ...

Krisztián: Úrjézus, köszönöm, hogy eljöhettünk, és köszönöm, hogy veled foglalkozhattunk, és Uram, add, hogy ne aggodalmaskodjunk, hogy (.) hogy a te országot keressük először és nem a saját igazságunkban keressük a jót, hanem benned. És Uram, add, hogy tudjunk megnyugodni, és tudjunk örömet lelni abban a helyzetben, amit te adsz nekünk.

Laci: Istenem, hálát adok neked, hogy itt lehetünk, itt vagy közöttünk (.) köszönöm a tanítást (.) köszönöm, hogy te formálsz minket és (.) és te tudod, hogy igazából milyenek lehetnénk, hogyha (.) nem bűnös világban élnénk, és hova akarsz minket eljuttatni.

Az ifi imanyelve nem tér el annyira a beszélgetések vagy a szeretetvendégség alatt használt nyelvtől, mint a főtí közösségé. A beszédtempó az ifiben is lassabb imádkozás alatt, és a mondatok is rövidebbek, jobban szerkesztettek. Jellemző az imákra a mellérendelés túlsúlya a szintaxisban, valamint az igék és személyes névmások T/1 alakjának szinte következetes (és talán a közösség gyakorlatában kötelező) használata. Érdekes, hogy Isten és Jézus megszólításai is „puritánok”: *Úrjézus, Uram, Istenem*. „Kánaáni nyelvhez” tartozó szavakat, kifejezéseket nem találunk, bár a *te országot keressük* kifejezés egy bibliai szövegrészletre utal: „De keressétek először az ő országát és igazságát, és ezek is mind ráadásul megadatnak nektek.” (Mt:6,33).

A szeretetvendégség és a kötetlen beszélgetés

A szeretetvendégségről, ahogy már írtam is, nem készítettem hangfelvételeket, mert gyakorlatilag lehetetlen lett volna. Ilyenkor mindkét közösségben ugyanaz zajlik: a tagok kisebb csoportokba verődve beszélgetnek, esznek-isznak. A téma már nincs megkötve, hétköznapi dolgokról, eseményekről beszélgetnek. Az ifisek gyakran tízig is ott maradnak, a főtíak többsége körülbelül fél óráig marad a szeretetvendégségen, főleg az idősebb korosztály siet haza. A cél nem egymás hitbeli építése, hanem egyszerűen az együttlét, a szórakozás, ismerkedés. A főtíaknál különösen e funkciója miatt fontos: összetartja a közösséget, amelynek tagjai ebben a formában csak havonta egyszer találkoznak. Az ifiseknél kicsit más a felállás, hiszen ők hetente legalább egyszer találkoznak, de gyakran szerveznek az ifiálkalmón

kívüli közös programot. Úgy vettem észre, ők inkább a már kialakult szoros baráti kapcsolatok miatt maradnak együtt még egy kicsit.

Az interjú

Az interjúban mindkét közösségben megkérdeztem: hogy érzik, ha valaki a beszélgetés közben felszólal, vagy hangosan imádkozik, akkor máshogy beszél, mint egy hétköznapi szituációban, például a szeretetvendégség alatt, vagy a házi istentisztelet elkezdése előtt, a találkozáskor?

A főtí házi istentiszteletre járó tagokkal az alábbi beszélgetés alakult ki a kérdéssel kapcsolatban:

Nóra: *Mindenki a maga stílusát, mert ismerjük egymásnak a stílusát hogy milyen hogy hosszabban vagy csak egy rövidebb szóban,*

Én: *Használunk Önök itt olyan szavakat, amelyeket máshol nem?*

Nóra: *Hát biztos használunk bibliai szavakat meg kifejezéseket amit nem tudom, boltba nem használunk /*

Rózsi: *Igen /*

Nóra: */ Hát használunk, igen.*

Rózsi: *A dicsőítés, a hálaadás, ami ami amikor nem tudom most meg hát az imádságba általában a hálaadással kezdünk, aztán bűnbánat, és majd a másikért való könyörgés, tehát van azért egy menete az imádságnak. De van, akinél ez nem érezhető, csak hálát ad, vagy valakiért éppen imádkozik tehát: ebben szabadon vagyunk ebben a közösségben.*

Nóra: *Meg hogy milyen egyéniség. Van aki csak halkán, van itt is aki olyan halk szavú, ő halkán mondja. De őt akkor úgy fogadjuk el.*

Én: *Tehát nincs különbség a nyelvben.*

Ferenc: *Én abba az értelemben szerintem teljesen más, hogy Isten igéjét aki Jézus Krisztusról tesz vallomást, ott feszültség keletkezik, és ez a világ ugye nem fogadja be őt, és emiatt másképpen beszél mer az igét szólja az Uráról tesz. De lehet hogy ugyanazokkal a szavakkal, de egészen máshogy. Aki akinél ez nincs meg ott baj van. Véleményem szerint.*

Tehát a főtí közösség tagjai szerint nincs különbség a mindennapokban és a közösségben használt nyelv között. Nóra a nyelvet a stílus, valamint fonológiai jellemzők felől közelítette meg. Rózsi szerint vannak olyan szavak, amelyeket nem használnak a közösségen kívül, és érdekes az is, ahogy felfeji az imádkozás struktúráját (ezek az állítások

valóban helytállóak). Ferenc érvelését én nem teljesen értem, gyakorlatilag azt mondja, hogy aki valamilyen vallással, vagy Istennel kapcsolatos témáról beszél, a tematika hatására más lesz a nyelve annak ellenére, hogy ugyanazokat a szavakat használja, mert ekkor a beszélő által közvetített üzenet azonossá válik Isten igéjével. Nem tudom, mit jelenthet ez a más mód, ahogy ilyenkor megszólalnak az emberek, az viszont nagyon érdekes, hogy szerintem ez a téma a világgal ellentétes, az ilyen beszélőt, vagy a rajta keresztül megszólaló Krisztust a világ kitiltja magából.

A pesti ifisek az alábbi beszélgetésben adták meg a válaszaikat:

Jani: Szerintem (.) nem.

Réka: Szerintem a legtöbb ember a természetes hangján imádkozik. Hogy én ezt meg szoktam figyelni és hogy szerintem ez tök érdekes, hogy igen, viszont nyilván ha valaki most erről beszél meg okosat akar úgymond mondani meg áhítat közben is akkor azért jobban megválogatja a szavait, mintha egy barátaival beszélgetnek vagy ilyenek, szóval nyilván komolyabban mint egyébként de a hangneme nem változik meg, nem az hogy hangosabb vagy komolyabb vagy nem lesz ilyen <nevet>

Pali: Ez függ attól, hogy milyen környezetbe kerülünk, tehát hogy nyilván máshogy beszélünk a piacon az eladóval meg ha a parlamentben vagyunk éppen vagy ez az egész -

Bence: Hát az sokszor nem különbözik.

<nevetnek>

Pali: Elvileg különböznie kellene. Itt most ilyen természetellenes ilyet nem érzek, hogy valaki az imádságban most nem is tudom valami (.) Nyilván van erre egyfajta indíttatás, mert más is hallja az imádságomat és nyilván egy négy szemközti imádság Istennel az egészen más, mint a közös, mert azért itt mindenki hall mindent, de olyan ellentmondás, hogy én most hazugságot mondanék, szándékosan, vagy tényleg célom lenne, sokkal jobb színben feltüntetni magamat, én ilyet nem mondanék. Szóval, a válasz, végül is nem.

A pesti ifisek szintén nem érznek különbséget a közösség nyelve és a mindennapokban használt nyelvük között. Az ő nyelvük valóban „hétköznapiabb”, láttuk, hogy nem használnak „kánaáni nyelvet”, sokszor élnek szlenggel, nyelvük az informális regiszterhez tartozik, így valószínűleg közelebb áll a tagok mindennapokban használt vagy vernakuláris nyelvéhez. A nyelv kapcsán ők is beszélnek fonológiai jellemzőkről, és érdekes, hogy Pali a máshogy beszélést a hazugsággal és alakoskodással azonosítja, és úgy érzékeli,

hogy ha van is különbség a tagok közösségben, illetve egyedül használt imanyelvében, akkor az tulajdonképpen a megfigyelés, a „közönség” jelenléte miatt van.

Összefoglalás

Összefoglalva a két közösség nyelvhasználatát: a főtíak egy formális regiszterbe tartozó, normakövető nyelvet használnak, a „kánaáni nyelvhez” tartozó lexikával, ezzel egyrészt a vallásosságukat, a „helyes úton járást” hangsúlyozzák, másrészt azt, hogy ők egy zárt közösség; ezzel szemben az ifisek a fiatalosságukat és nyitottságukat demonstrálják a nyelvükkel, amely egy informális regiszterhez tartozó, sok szlenget és minimális „kánaáni nyelvet” tartalmazó lexikával.

A hipotézisem az volt, hogy a „kánaáni nyelv” használata párhuzamba állítható a közösség nyitottságával, valamint azzal, hogy hogyan helyezik el saját magukat mint hívő embereket, illetve a vallásos közösségüket a társadalomban. A megfigyelések során úgy vettem észre, a főtí házi istentiszteletre járók szeparálják magukat a világtól, úgy érzik, a világban a Sátán működik, ők pedig vele szemben, a világ ellenére tevékenykednek hívőként. Erre példák az alábbi megszólalásrészletek:

Irénke néni: Hát felpörgetett világban élünk rendkívülien. És a Sátán ugye át- meg átjárja, hogy az azon van, hogy még többet, még jobban kiszipolyozni az embereket [itt néhány mondatot nem közlök] Be van szabva. Szóval ez-ez-ez-ez-ez a Sátán világa. Nem hagy semmire időt! Nem.

Kriszti: Azért ne feledkezzünk el, hogy az Ördög tombol, azért tényleg bele belenézek én is néha a lájfnetvörkbe, hát borzalmas hogy néha milyen műsort ad

Anna: Én is ehhez kapcsolódnék, a barátság és a kapcsolatok (.) Az időhiány is ezt akarja megölni, hogy ez is a Sátánnak egy praktikája, hogy ő: teljesen elszigetelni az egyéni embert, és ezzel így h: meg tudja fogni magának, mertő: (.)

Úgy láttam, nem kívánnak a világnak és a társadalomnak teljesen részei lenni. Sokat beszéltek a világ romlottságáról, arról, hogy a Sátán van jelen benne. Zárt közösséget alkotnak; ha egy nem hívő ellátogatna hozzájuk, szerintem gyakran nem értené, miről folyik a szó a közösségben, mégpedig a „kánaáni nyelv” miatt. Ennek az ellenkezőjét éreztem a pesti ifi esetében: úgy vettem észre, az ifisek hangsúlyozzák, hogy ők ugyanolyanok, mint a többi fiatal, mint bárki más az ő korukban: úgy öltözködnek, olyan filmeket néznek, olyan nyelven beszélnek nagyjából, mint ők. A társadalomba inkább integrálódni szeretnének, és egy nyitott közösségnek tartják, illetve mutatják magukat. Az interjúban megkérdeztem, hogy ők maguk hogy látják ezt a problémát: a hívők és a világ viszonyát.

A fóti közösségből Ferenc már beszélt erről, csak nem e kérdés kapcsán: ha valaki vallásos témáról beszél, ebben a szituációban a világ nem fogadja őt be, tehát ellentétes viszonyban van egymással a vallásos személy és a világ. Az interjú során tulajdonképpen egyetértettek abban, hogy a hívőknek „*ki kell lépniük a komfortzónájukból*” (Rózi), el kell vegyülniük a nem hívők közt, hogy példát mutassanak, terjesszék az igét, térítsenek, szeretettel és megértéssel kell fordulniuk a hitetlenek felé. Viszont minden esetben elismerték, hogy ez egy nehéz feladat, próba, ami nem mindig sikerül nekik. Szerintük a hívő ember a világ felől támadásoknak van kitéve olyan formában, hogy ha ő hibázik, a hibákat súlyosabbnak érzi és látja a környezete, ez szintén egy próbatétel. Megfogalmazták, hogy ők „két világ polgárai, már itt e földön”, viszont ők is ugyanabba a világba tartoztak egykor, megtérésük előtt. Tehát fontosnak tartják a nyitottságot, a missziót, ugyanakkor hangsúlyozták azt is, hogy a világban nincs meg ez a nyitottság.

Az ifisek, a várakozással ellentétben, hasonlókat fogalmaztak meg. Ők is úgy érzik, hogy nehéz integrálódniuk a társadalomba, a nem hívők közé, mert a nem hívők negatív hozzáállásúak, trágár beszédűek, más értékrendűek, és tiszteletlenül beszélnek Istenről. Ők is beszéltek arról is, hogy a társadalom is ellenséges velük szemben: „még mindig úgy néznek ránk, mint valami fura izékre”, a társadalom nem fogadja be a keresztényeket. Viszont ők is fontosnak érzik a missziót, az ige és a hit terjesztését, valamint megjelent az a gondolat is, hogy a hívő és a nem hívő tulajdonképpen ugyanolyan ember, csak egyetlen különbség van köztük: a személyes Isten – ember kapcsolat. Láthatjuk tehát, hogy hasonló dolgokat soroltak fel, mint a fótiak: a misszió fontossága, a világ ellenállása a hívőkkel szemben. Nyitottabbnak mutatkoztak azonban azzal a véleményükkel, hogy a hívő és a nem hívő ugyanolyan ember. Saját bevallásuk alapján a két közösség között nyitottság szempontjából nincsenek nagy különbségek. Vagy, máshogy fogalmazva, ezek a különbségek nem ott és nem úgy jelentkeznek, ahogy és ahol én a megfigyeléseim alapján a hipotéziseimben megfogalmaztam. Az ifisek ugyanúgy nem érzik magukat igazán a társadalom részeinek, mint a fótiak, ugyanazt az ellenállást érzik a világ felől, viszont valamelyest nyitottabban fordulnak a nem hívők felé (ők is ugyanolyan emberek). Tehát, ez a hipotézisem csak részben igazolódott be.

A gyakorlati közösség modellje alkalmas volt arra, hogy feltérképezzem és összehasonlítsam a két közösség nyelvhasználatát. A modellel fel tudtam tárni azt is, hogy a gyakorlatok hasonlósága nem feltétlenül jelenti a nyelvhasználat hasonlóságát is.

Bibliográfia

- Bartha, Csilla – Hátori, Ágnes 2010. Stílus a szociolingvisztikában, stílus a diskurzusban. Nyelvi variabilitás és társas jelentések konstruálása a szociolingvisztika „harmadik hullámában”. *Magyar Nyelvőr* 134: 298–321.
- Bucholtz, Mary 2001. Minek legyek normális? Nyelvi és identitásgyakorlatok külön lányok közösségében. *Replika* 45 – 46, 191–211.
- Bucholtz, Mary – Hall, Kira 2004. Theorizing identity in language and sexuality research. *Language in Society* 33, 469–515.
- Darquennes, Jeroen – Vandenbussche, Wim 2011. Language and religion as a sociolinguistic field of study: Some introductory notes. *Sociolinguistica* 25, 1–12
- Davies, Bethan L. 2004. Communities of practice: legitimacy, membership and choice.
- Eckert, Penelope 2006. Communities of practice. *Encyclopedia of language and linguistics* 2, 683–685.
- Eckert, Penelope, and Sally McConnell-Ginet 1992. Think practically and look locally: Language and gender as community-based practice. *Annual review of anthropology*, 461–490.
- Gumperz, John J. 1972 Introduction. John J. Gumperz & Dell Hymes, *Directions in Sociolinguistics* New York: Holt, Rinehart & Winston.
- Hamilton, Malcolm B. 1998. *Vallás, ember, társadalom*. Aduprint. Budapest.
- Holmes, Janet – Miriam Meyerhoff 1999: The community of practice: theories and methodologies in language and gender research. *Language in Society* 28, 173–183.
- Kiss Jenő 2002: *Társadalom és nyelvhasználat*. Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest.
- Labov, William 1972 Sociolinguistic patterns. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Omoniyi, Tope – Fishman, Joshua A (szerk.) 2006. *Exploration in the Sociology of Language and Religion*. John Benjamins Publishing Company.
- Wenger, Etienne: <http://wenger-trayner.com/theory/> (utolsó letöltés: 2015. 01. 01.)
- Wenger, Etienne 1998. Communities of practice. Cambridge & New York: Cambridge University Press.